

Trønderordboka

– ordbog over dialekterne på Trondheim-egnen

Anmeldelse ved Torben Arboe

Tor Erik Jenstad og Arnold Dalen (red.): Trønderordboka. Trondheim. 1997. 287 s.

Ordbogen rummer ca. 4000 ord fra det centrale ordforråd “i Trøndelag og på Nordmøre”, dvs. de norske dialekter i regionen omkring Trondheim inden for en afstand af 100–200 km; mod nordøst dækkes dog også et lille område i Jämtland, hvor man fra gammel tid har talt samme norske dialekt (jf. s. 6). Se kortet.

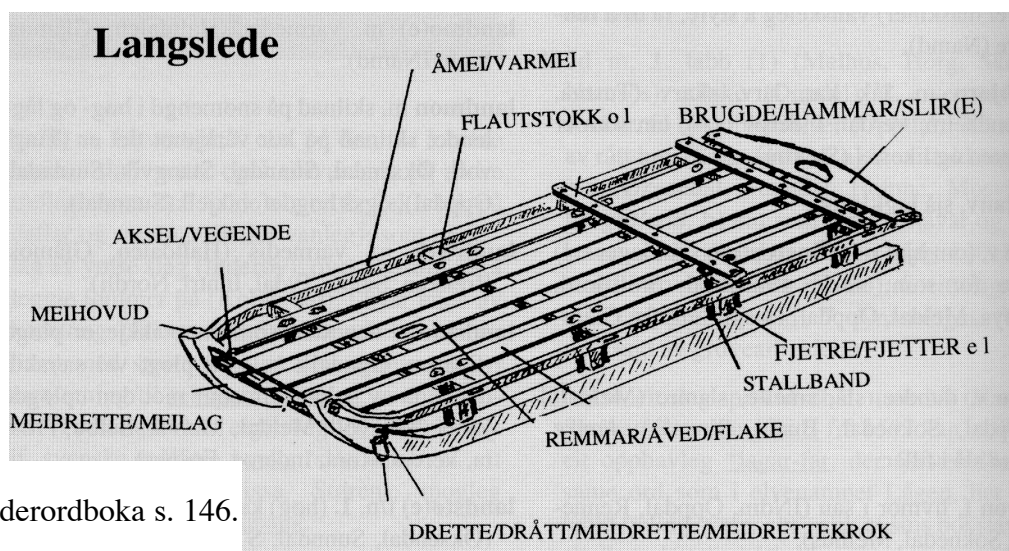
Bogen består af indledning (s. 5-11), gennemgang af trønderdialekternes vigtigste sproglige træk (s. 13-36), ordbog (s. 37-283), oversigt over ordbogens ca. 230 meddelere. Den er landets første regionalordbog og placerer sig dermed på niveauet mellem de foreliggende ordbøger over enkeltdialekter og Norsk Ordbog, der indoptager ordstof fra alle dialekterne. Redaktørerne understreger, at de 4000 ord på ingen måde udgør en fuldstændig ordbog over landsdelens sprog: man har ud fra de tildelte ressourcer tilstræbt en folkeudgave over det mest centrale og specielle i ordforrådet.

Trønderdialekterne har pga. områdets geografiske placering sproglig sammenhæng med dialekterne både mod nord, mod sydvest (Vestlandet, mod Bergen) og sydøst (Østlandet, mod Oslo), til en vis grad også mod øst, med de svenske dialekter i Härjedalen og Jämtland. Dette belyses nærmere i afsnittet om de sproglige særtræk, hvor man også på instruktive kort viser områdets vigtigste dialektgrænser. Den måske vigtigste vises s. 15, nemlig grænsen mellem “ydre dialekter” langs kysten og “indre dialekter” længere inde i landet. Det forklares, at denne grænse er fastlagt ud fra forskellig gennemførelsesgrad af et af de

De fleste af ordbogens ord hører ganske vist især Trondheim-egnen til, men adskillige er fælles med norsk og/eller andre nordiske sprog eller dialekter. Således er *andnagl* med betydningen '(flosset) negle-rod' det samme som *andnegl* i jysk; *bre* og *bræde* = 'smelte (noget)' findes også i dansk/jysk, tilsvarende gælder *lunnstikke* med betydningen 'pind el. jernstykke til at holde hjulet fast på vognakselen'. Det kunne være interessant at forsøge at samle de fællesnordiske ord i et særligt nordisk ordatlas, efterhånden som redaktionen af dialektordbøgerne i de nordiske lande skrider frem.

Ord fra folketro og eventyr er medtaget, herunder *kvikkski*, der forklares som en overnaturlig ski (fx af flyverøn), som selv kan løbe både opad og nedad. Altså et begreb, der indoptager menneskers drømme om uopnåelig hurtighed på samme måde som det danske "syvmilestøvler" – på Trondheim-egnen forbundet med flyverønner, som også i dansk folketro tillægges magiske egenskaber. Af overnaturlige væsener nævnes blandt andre *julgeit* og *julsvein* (= juleged og -svend), der vist har omtrent samme gode og dårlige sider som nisser. Desuden fx *mare*, der jo også kendes fra dansk folketro, i nutiden måske kun i begrebet *mare-ridt*. På Trondheim-egnen må man ikke *plystra* (= fløjte, pifte) i fingrene om dagen, for så kommer *maren* om natten (en lignende opfattelse findes i dansk/jysk: man må ikke fløjte på havet, for så tiltrækker man djævelen).

Med ordbogens udvalg på 4000 ord får man således et godt og omfattende indblik i menneskers virkelighed og tankeverden på Trondheim-egnen. *Å studere ordforrådet er eit gløtt inn i folkesjela* (et kig ind i folkesjælen), skriver Jenstad og Dalen i forordet – og det giver de på fornem vis læserne mulighed for med *Trønderordboka*.

Fra Trønderordboka s. 146.